ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 76ον ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ, 1940. Ἀριθ. 9

Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

«Ἀλλ' ἐὰν καὶ ὁ ἐξωτερικὸς ἡμῶν ἄνθρωπος φθείρηται, ὁ ἐσωτερικὸς ὅμως ἀνανεοῦται καθ' ἑκάστην ἡμέραν». (Β'. Κορινθ. δ'. 16).

Εἰς τὸν ἄνθρωπον, καθὼς καὶ εἰς πάντα ζῶντα ὀργανισμόν, μάχονται δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα, τὸ τῆς ***ἀποσυνθέσεως ἢ φθορᾶς*** ἀφ' ἑνὸς καὶ τὸ τῆς ***ἀφομοιώσεως ἢ ἀνταλλαγῆς*** τῆς ὕλης ἀφ' ἑτέρου. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος συλλαμβάνεται ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρός του, ἄρχεται ἡ πάλη αὕτη, ἥτις γίνεται ἔτι καταφανεστέρα κατὰ τὴν ἐξωμήτριον ζωήν. Τρία δὲ εἶνε τὰ στάδια, διὰ τῶν ὁποίων διέρχεται ἡ ἀνθρωπίνη ζωή:

Τὸ πρῶτον, ὅπερ καλεῖται ***στάδιον αὐξήσεως,*** ἄρχεται ἀπὸ τῆς συλλήψεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ διαρκεῖ μέχρι τοῦ 28ου ἢ 30οῦ ἔτους. Κατ' αὐτὸ ὁ ὀργανισμὸς αὐξάνει, τουτέστιν, ἡ ἀφομοίωσις ὑπερισχύει τῆς ἀποσυνθέσεως, τοῦτο δέ, διότι τὰ ἐξερχόμενα ἐκ τοῦ ὀργανισμοῦ ὑπὸ μορφὴν ἀνοργάνου ὕλης εἶναι ὀλιγώτερα τῶν εἰσαχθέντων εἰς αὐτὸν ὑπὸ μορφὴν ζωϊκῶν ἑνώσεων. Οὕτω λοιπὸν ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ κάτι προστίθεται εἰς τὸν ὀργανισμόν, ὅπερ συνεπάγεται τὴν αὔξησίν του, ζωηροτάτην εἰς τὰ μικρὰ παιδία.

Τὸ δεύτερον στάδιον εἶναι τὸ τῆς ***στασιμότητος.*** Κατ' αὐτὸ ὁ ὀργανισμὸς μένει εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον ἀναπτύξεως. Οὔτε αὐξάνει οὔτε ἐλαττοῦται, διότι τὸ ποσὸν τῶν εἰσαγομένων ὀργανικῶν οὐσιῶν εἶναι ἀκριβῶς τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ τῶν ὑπὸ μορφὴν ἀνοργάνων ἐξερχομένων. Ὁ καθορισμὸς τῆς διαρκείας τοῦ σταδίου τούτου εἶναι δύσκολος, ἀλλ' ὁπωσδήποτε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐξικνεῖται ἀπὸ τοῦ 30οῦ μέχρι τοῦ 50οῦ ἔτους.

Τὸ τρίτον στάδιον εἶναι τὸ τῆς ***φθορᾶς*** ἢ ***παρακμῆς,*** ὅπερ φθάνει μέχρι βαθέος γήρατος. Κατὰ τοῦτο ὁ ὀργανισμός, ἰσχναίνει καὶ ἀδυνατίζει, ἕωσοῦ ἐπέλθῃ ὁ φυσιολογικὸς θάνατος. Ἐὰν συγκρίνωμεν τὸ ποσὸν τῶν εἰσαγομένων εἰς τὸν ὀργανισμὸν οὐσιῶν πρὸς τὸ τῶν ἐξαγομένων, θὰ ἴδωμεν ὅτι αἱ ἐξαγόμεναι εἶναι περισσότεραι ἕνεκα τῆς φθορᾶς τῶν ἱστῶν, καὶ συνεπῶς ἡ ὀξείδωσις ἢ καῦσις τῶν τροφῶν γίνεται ἀτελής, ὥστε αὗται ἐξέρχονται τοῦ ὀργανισμοῦ χωρὶς νὰ μεταδώσουν εἰς αὐτὸν τὴν ἀπαιτουμένην δύναμιν. Φθίνει λοιπὸν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ ὀργανισμὸς καὶ ὅταν ἐπὶ τέλους ἀποβληθοῦν τὰ $^2/_5$ τοῦ βάρους του, ἐπέρχεται ὁ θάνατος. Τοιοῦτος εἶναι ὁ ὀργανισμός, ὅστις ἐπὶ τέλους καταλήγει εἰς φθοράν· δυνάμεθα λοιπόν, καθὼς πράττει ὁ Ἀπόστολος, παραλείποντες τὸν διάμεσον σταθμὸν τῆς στασιμότητος καὶ ἀποβλέποντες εἰς τὸ τέλος, νὰ θεωρήσωμεν τὴν ζωὴν ὡς ***φθοράν.*** Μάλιστα, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς κακου-

χίας καὶ περιπετείας, τὰς στερήσεις καὶ θλίψεις καὶ τὴν πληθὺν τῶν ἄλλων κακῶν, πρὸς τὰ ὁποῖα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς ὑπάρξεώς του ἔχει νὰ ἀντιπαλαίσῃ ὁ ἄνθρωπος, δὲν θαυμάζομεν ὅτι πολλοὶ συμφωνοῦν μὲ τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἀπαισιοδόξων Schopenhauer λέγοντα: «Ἡ ζωὴ εἶναι τύραννος, κατὰ τοῦ ὁποίου ἡ μεγαλειτέρα ἐκδίκησις θὰ ἦτο ἡ αὐτοκτονία!». Καὶ δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ ὁδός, τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦν σήμερον πολλοὶ ἄνθρωποι; Καθ' ἑκάστην ἀναγινώσκομεν εἰς τὰς ἐφημερίδας περὶ αὐτοκτονιῶν καὶ ἄλλων ἀπονενοημένων διαβημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ***ἄνευ Θεοῦ*** καὶ ἐλπίδος ἄνθρωπος προβαίνει μετ' ἀπαθείας πολλάκις καταπληκτικῆς.

Ἐν τῷ μέσῳ ταύτης τῆς ἀπογοητιύσεως καὶ τοῦ ἀπελπισμοῦ τοῦ κόσμου, μόνον ὀλίγοι, μικροὶ καὶ ἀδύνατοι, μὲ στέρησιν πολλάκις καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου, μὲ διωγμοὺς ὅπως ὁ Παῦλος, μόνον ὀλίγοι, λέγω, τολμοῦν νὰ ὑψώσουν τὸ μέτωπον ὑπερήφανον ἐναντίον τῶν προσβολῶν τοῦ κόσμου, καὶ μὲ χαρὰν νὰ ψάλλουν μετὰ τοῦ ἀθανάτου Παύλου τὴν θριαμβευτικὴν ᾠδήν: «Ἡμεῖς δὲν ἀποκάμνομεν· ἀλλ' ἂν καὶ ὁ ἐξωτερικὸς ἡμῶν ἄνθρωπος φθείρηται, ὁ ἐσωτερικὸς ἀνανεοῦται!»

Ἄς ἴδωμεν λοιπὸν 1) τίς ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος, καὶ 2) τίνι τρόπῳ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνανεοῦται.

Ὅπως εἰς τὴν φυσικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου παρετηρήσαμεν δύο ἀντιμέτωπα στρατόπεδα—τὸ τῆς φθορᾶς καὶ ἀφομοιώσεως—τὰ ὁποῖα δὲν παρέρχεται στιγμή, καθ' ἣν νὰ μὴ μάχωνται πρὸς ἄλληλα, οὕτω καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν ἔχομεν τὰ δύο ταῦτα στρατόπεδα—τοὺς δύο τούτους νόμους, ὅπως τοὺς καλεῖ ὁ Παῦλος—τὸν ***ἐσωτερικὸν*** ἢ ***νέον*** ἄνθρωπον καὶ τὸν ***παλαιόν,*** ὅστις καλεῖται ***σάρξ, σαρκικὸν φρόνημα, φυσικὸς ἄνθρωπος***. Οἱ δύο οὗτοι ἄνθρωποι εὑρίσκονται εἰς αἰώνιον διαπάλην πρὸς ἀλλήλους καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἁγιωτάτοις τέκνοις τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐφ' ὅσον ὑπάρχει σάρξ, θὰ ὑπάρχῃ καὶ σαρκικὸν φρόνημα. Τὴν κατάστασιν ταύτην ὁ Παῦλος ἐξόχως ὡραῖα περιγράφει ἐν τῷ 7ῳ κεφαλαίῳ τῆς πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολῆς. Καὶ εἰς μὲν τὴν φυσικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου εἴδομεν ὅτι ἡ φθορὰ ἐπικρατεῖ καὶ ἐπὶ τέλους θνήσκει ὁ ἄνθρωπος. Ἆρά γε τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου; Τοιουτοτρόπως εἰσερχόμεθα εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ θέματός μας.

Δυστυχῶς ὅ,τι συμβαίνει εἰς τὴν φυσικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν παρὰ πολλοῖς Χριστιανοῖς, οἵτινες, ἂν καὶ ἔλαβον τὴν δευτέραν φύσιν, ἂν καὶ ἀνεγεννήθησαν, ἂν καὶ ἐλούσθησαν εἰς τὸ λουτρὸν τῆς παλιγγενεσίας, ἐν τούτοις ἢ ἔμειναν στάσιμοι εἰς τὴν ἁγίαν ζωήν, ἢ δυστυχῶς ἐπέστρεψαν εἰς τὸ ἴδιον ἐξέραμα ἀπέλπιδες καὶ κουρασμένοι ἀπὸ τὴν Χριστιανικὴν ζωήν, ἣν θεωροῦσιν ὡς φορτίον! Ἄλλοι, φέροντες ἐπὶ τῆς ῥάχεώς των τὸν τύραννον «Ἐγὼ» καὶ τὰς μικροφιλοτιμίας του, παρουσιάζουν περίεργον φαινόμενον, ἀμφιρρέποντες μεταξὺ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Πονηροῦ, οὔτε θερμοὶ οὔτε ψυχροί, παρουσιάζοντες πάντοτε τὸ αὐτὸ ἀνάστημα, μηδέποτε προαγόμενοι, ἀλλὰ μᾶλλον ὀπισθοδρομοῦντες. Οἱ τοιοῦτοι κάλλιστα δύνανται νὰ παραβληθοῦν πρὸς ἀνθρώπους παθόντας ἐξ ***ὀπισθοφορίας***—νοσήματος, καθ' ὃ ὁ πάσχων, ἂν

καὶ πειρᾶται νὰ βαδίσῃ πρὸς τὰ ἐμπρός, ἐν τούτοις φέρεται πρὸς τὰ ὀπίσω ἕνεκα τῆς διαστροφῆς καὶ παραλύσεως τῶν κινητηρίων νεύρων. Ἡ τάξις αὕτη δυστυχῶς γενναίως ἀντιπροσωπεύεται εἰς ὅλας τὰς σημερινὰς ἐκκλησίας. Ἀλλ' εὐτυχῶς ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ δὲν ἐστείρευσεν εἰς παραγωγὴν ἀνδρῶν εὐσεβῶν ἐν Χριστῷ, οἵτινες ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ προάγονται καὶ ἀναπτύσσονται εἰς τὸν ἁγιασμόν, προβαίνουσιν ἀπὸ δυνάμεως εἰς δύναμιν, μεταμορφοῦνται ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, ἡ δὲ ὁδός των φωτίζεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον.

Ἀλλὰ θὰ ἐρωτήσῃ τις: Εἶναι εὔκολος ἡ ἀπρόσκοπτος πρόοδος εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν ζωήν; Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ***θέσεως*** ἢ μᾶλλον ἐκ τῆς ***στάσεως,*** τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ λαμβάνῃ ὁ Χριστιανὸς ἀπέναντι τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ. Ἐδῶ εἶναι ὁ κόμβος, εἰς τὸν ὁποῖον προσκόπτουν πολλοὶ καὶ ὁ ὁποῖος πολλὰς συζητήσεις προὐκάλεσεν. Ἐρωτᾶται λοιπόν: Πρέπει νὰ παύσῃ ὁ Χριστιανὸς νὰ ἔχῃ ἴδιον θέλημα; Ἡ ἀπάντησις δὲν δύναται νὰ γίνῃ δι' ἑνὸς ***ναὶ*** ἢ ***ὄχι.*** Ἐξηγούμεθα ὅμως ὡς ἑξῆς: Μέχρις οὗ ὁ ἄνθρωπος διέλθῃ τὸ κατώφλιον τῆς ἀναγεννήσεως καὶ γείνῃ ἀληθὴς Χριστιανός, δύναται νὰ ἔχῃ ἰδικόν του θέλημα. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὑπακούει εἰς τὴν κλῆσιν «Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες», εἶναι ἡ ἐλευθέρα θέλησις τοῦ ἀνθρώπου. Μόλις ὅμως εἰσέλθῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν τάξιν τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, τὸ θέλημά του πρέπει νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν θέλῃ νὰ προαχθῇ εἰς τὴν κατ' εὐσέβειαν ζωήν, πρέπει νὰ ἔχῃ τελείαν ὑποταγὴν εἰς τὸ δεδηλωμένον θέλημα τοῦ Θεοῦ, μηδέποτε θέτων τὴν ἑαυτοῦ σοφίαν ἢ τὰ συμφέροντά του ὑπὲρ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Πρέπει νὰ ἦναι ὡς βρέφος ἀπέναντι φιλοστόργου μητρός, ὅπερ σημαίνει τελείαν καὶ ἀνεπιφύλακτον παράδοσιν πασῶν τῶν ὑποθέσεων αὐτοῦ εἰς τὴν Θείαν κυβέρνησιν. Πάντα δὲ ταῦτα δύναται νὰ κατορθώσῃ ὁ πιστὸς διὰ τῆς ***πίστεως,*** τοῦ μόνου ὀργάνου εἰς τὰς χεῖράς του. Διατί ὅμως πρέπει ὁ Χριστιανὸς νὰ ἔχῃ τοιαύτην τυφλὴν ὑποταγήν; Διότι κατὰ τὴν πρόοδον εἰς τὴν ἁγίαν ζωὴν ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος χάνει ὄχι εἰς ***ὕπαρξιν*** ἀλλ' εἰς ***δύναμιν.*** Ὁ νέος δηλ. ἄνθρωπος, ὁ ἐσωτερικός, κατακτᾷ μὲν ἔδαφος ἐπὶ τῆς ἰσχύος τοῦ παλαιοῦ καὶ ἐξασθενεῖ αὐτόν, δὲν κατορθώνει ὅμως νὰ ἐπηρεάσῃ ἔστω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον τὴν ὕπαρξίν του, διότι ὁ παλαιὸς ἄνθραπος θὰ συνοδεύσῃ τὸν Χριστιανὸν μέχρι τοῦ τάφου. Διὰ τοῦτο οὐδόλως παράδοξον ἂν ἄνθρωποι ἅγιοι ἔπεσον, ἐπειδὴ ὁ δαίμων τῆς σαρκὸς ἐνεδρεύει πάντοτε ἕτοιμος νὰ ἐπιτεθῇ.

Ἐὰν λοιπὸν θέλωμεν νὰ αἰσθανθῶμεν τὴν διαρκῆ ταύτην ἀνανέωσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐν ἡμῖν ἀνθρώπου, πρέπει νὰ προσέχωμεν εἰς ἑαυτοὺς—νὰ ἐξετάζωμεν ἑαυτοὺς καθ' ἡμέραν, ὅπως διακρίνωμεν ἐὰν ὁ ἐσωτερικὸς ἡμῶν ἄνθρωπος —ἡ ἐν ἡμῖν πνευματικὴ ζωὴ—αὐξάνῃ ἢ μένῃ στάσιμος, νὰ φροντίζωμεν δὲ νὰ τρέφωμεν αὐτὸν τακτικῶς διὰ τῆς μελέτης τοῦ Θείου θελήματος, ὡς τοῦτο ἐκτίθεται εἰς τὰς Γραφάς, καὶ νὰ ζητῶμεν τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Θείου Πνεύματος εἰς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν τὰς πνευματικάς, ἵνα δυνηθῶμεν νὰ ἀποφύγωμεν καὶ τὴν φθορὰν καὶ τὴν στασιμότητα καὶ διὰ τῆς βαθμιαίας αὐξήσεως εἰς τὸν ἁγιασμὸν νὰ φθάσωμεν «εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ».

Εἴθε πάντες νὰ ἀξιωθῶμεν τῆς τοιαύτης εὐλογημένης αὐξήσεως! Ἀμήν.

Ο ΚΑΤΑΡΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΔΩΔΕΚΑ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Ὑπὸ ALEXANDER BALMAIN BRUCE, D. D.
Καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν Γλασκώβῃ.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ κατ' ἐπιτομήν)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 8ον

Τὰ πρῶτα βήματα τοῦ εὐαγγελισμοῦ.

Ἡ πρώτη ἀποστολή.

Ματθ. ι'., Μάρκ. στ'. 7—13, 30—32, Λουκ. θ'. 1—11

Ἤδη πρόκειται νὰ ἴδωμεν τὰ πρῶτα βήματα τῶν Δώδεκα εἰς τὸ ἱεραποστολικὸν ἔργον των — εἰς τὸν εὐαγγελισμὸν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἀφοῦ ἐπὶ ἀρκετὸν καιρὸν ἔζησαν ἐν στενῇ καθημερινῇ ἀναστροφῇ μετὰ τοῦ Διδασκάλου των, ἀφοῦ εἶδον τὰ θαυμάσιά Του, ἤκουσαν τὴν διδασκαλίαν Του καὶ ἔμαθον πῶς νὰ προσεύχωνται καὶ πῶς νὰ ζοῦν, ἐπὶ τέλους ἀπεστάλησαν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ νὰ κηρύξουν τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰς κωμοπόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς πατρίδος των Γαλιλαίας καὶ νὰ θεραπεύσουν, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Διδασκάλου των καὶ διὰ τῆς δυνάμεως Αὐτοῦ, τοὺς πάσχοντας σωματικῶς.

Ἡ εὐαγγελιστικὴ αὐτὴ ἀποστολὴ τῶν μαθητῶν βεβαίως ἐσκόπει ἐν μέρει τὴν πρώτην αὐτῶν ἄσκησιν εἰς τὸ μέγα ἔργον, διὰ τὸ ὁποῖον ὁ Κύριος τοὺς προώριζε καὶ τοὺς κατήρτιζεν· ἀλλὰ κυρίως ἀπέβλεπεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τοῦ λαοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ἐγκατάλειψις ὑπὸ τῶν πνευματικῶν διδασκάλων τοῦ ἔθνους ἐβάρυνε τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ φιλάνθρωπος Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου κατὰ τὰς ἀνὰ τὴν Γαλιλαίαν περιοδείας Του εἶχεν ἴδει ὅτι αἱ μᾶζαι τοῦ λαοῦ ἦσαν ὡς πρόβατα ἄνευ ποιμένος, «ἐκλελυμένοι καὶ ἐσκορπισμένοι καὶ ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν» (Ματθ. θ'. 36), ἐπείγετο δὲ νὰ φέρῃ εἰς πάντας τὴν καλὴν ἀγγελίαν ὅτι Καλὸς ποιμὴν εἶχεν ἔλθει ἐπὶ τῆς γῆς ἵνα περισυλλέξῃ τὰ ἀπολωλότα πρόβατα τοῦ οἴκου Ἰσραήλ. Ὁ θερισμὸς ἦτο πολύς, ἀλλ' οἱ ἐργάται ἦσαν ὀλίγοι.

Εἰς τὴν πρώτην ταύτην εὐαγγελιστικὴν ἀποστολὴν πρέπει νὰ προσέξωμεν εἰς τέσσαρα σημεῖα: 1) τὸν κύκλον ὃν προδιέγραψεν ὁ Κύριος ἡμῶν εἰς τοὺς μαθητάς Του διὰ τὴν ἀποστολήν των· 2) τὴν φύσιν τοῦ ἀνατεθέντος εἰς αὐτοὺς ἔργου. 3) τὰς ὁδηγίας Αὐτοῦ περὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου· καὶ 4) τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀποστολῆς ταύτης. Καὶ

1. Ὁ ***κύκλος***, τὸν ὁποῖον ἀπεστάλησαν οἱ μαθηταὶ νὰ εὐαγγελίσουν, ἦτο ὁλόκληρος ὁ Ἰσραήλ. «Ὑπάγετε», εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς Δώδεκα, «πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα τοῦ οἴκου Ἰσραὴλ» (Ματθ. ι'. 6), παρακάτω δὲ εἰς τὸ 23ον ἐδάφιον τοῦ ἰδίου κεφαλαίου γίνεται σαφὲς ὅτι ἡ ἀποστολή των ἦτο νὰ περιέλθουν ὅλας τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραήλ. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὅμως φαίνεται ὅτι ἡ περιοδεία τῶν μαθητῶν περιωρίσθη εἰς τὴν γενέτειραν αὐτῶν Γαλιλαίαν. Συνάμα παρηγγέλθησαν νὰ μὴ εἰσέλθουν «εἰς ὁδὸν ἐθνῶν» (δηλ. εἰς συνοικι-

σμοὺς Ἐθνικῶν) ἢ «εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν». Τὸ σχέδιον τοῦ Ἰησοῦ ἦτο βεβαίως ὁ εὐαγγελισμὸς τοῦ κόσμου· ἀλλὰ πρὸς ἐπίτευξιν τούτου ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ δημιουργήσῃ πρῶτον μίαν ἰσχυρὸν βάσιν μεταξὺ τοῦ περιουσίου λαοῦ Ἰσραήλ. Ἐξ ἄλλου, καὶ οἱ μαθηταὶ δὲν ἦσαν εἰσέτι ὥριμοι καὶ εὔθετοι διὰ μίαν εὐρυτέραν ἀποστολὴν ἔξω τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ κύκλου. Κατείχοντο ἀκόμη ὑπὸ διαφόρων στενῶν Ἰουδαϊκῶν ἀντιλήψεων καὶ προλήψεων. Δὲν εἶχεν ἐπιστῆ ἀκόμη ἡ ὥρα διὰ νὰ τοῖς δώσῃ ὁ Κύριος τὴν εὐρυτέραν ἐντολήν: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη· κηρύξατε τὸ Εὐαγγέλιον εἰς πᾶσαν τὴν κτίσιν». Ἔπρεπε πρῶτον νὰ λάβουν περισσότερον πνευματικὸν φωτισμὸν καὶ ἀνάπτυξιν καὶ νὰ ἐμποτισθοῦν πλήρως μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης, διὰ νὰ ἀναλάβουν καθολικὴν παγκόσμιον ἀποστολήν.

2. Ἡ *φύσις* τῆς δοθείσης εἰς αὐτοὺς ἐντολῆς ἦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν πολὺ εὐρεῖα, ἀφ' ἑτέρου δὲ πολὺ περιωρισμένη. Ἔλαβον ἀπεριόριστον δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ***θεραπείας*** τῶν σωματικῶν νόσων, ἀλλ' ἡ ἐντολή των ὡς πρὸς τὸ ***κήρυγμα*** ἦτο περιωρισμένη εἰς τὸ «Κηρύξατε λέγοντες, ὅτι ἐπλησίασεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Ἀκόμη καὶ ἡ θεραπευτικὴ καὶ θαυματουργικὴ δύναμις, ἡ δοθεῖσα τότε εἰς τοὺς Δώδεκα, ἔδει νὰ ἐνεργῆται (καὶ ἐνηργήθη) οὐχὶ ὡς ἰδία τῶν μαθητῶν δύναμις ἀλλ' ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Διδασκάλου των. «Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε». Ὅτι δὲ οἱ Δώδεκα οὕτως ἠννόησαν τὴν ἐντολὴν ταύτην, καταφαίνεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ λαός, βλέπων τὰ θαύματα καὶ τὰς θεραπείας τὰς ἐνεργουμένας ὑπ' αὐτῶν, δὲν ἐθαύμασεν αὐτοὺς ἀλλ' Ἐκεῖνον, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁποίου τὰς ἐνήργουν, ὥστε καὶ ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, ἑδρεύων τότε εἰς τὴν Τιβεριάδα, ἐνόμισεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ἴσως ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης ἀναστηθεὶς ἐκ νεκρῶν [1].

Ἀφ' ἑτέρου, ἦτο λογικὸν συνάμα καὶ ἀναγκαῖον νὰ περιορισθῇ τὸ κήρυγμα τῶν Δώδεκα εἰς τὸ νὰ ἀναγγείλουν τὴν ἐγγύτητα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ καλέσουν τοὺς ἀνθρώπους εἰς μετάνοιαν, ὡς προπαρασκευὴν τῆς ἐλεύσεως τῆς βασιλείας ταύτης. Διότι οἱ μαθηταὶ οὗτοι δὲν εἶχον ἀκόμη διδαχθῆ τὸ πλῆρες σχέδιον τῆς σωτηρίας—τὴν ἱλαστήριον θυσίαν τοῦ Σταυροῦ. Ἀκόμη δὲν εἶχον ἀπαλλαγῆ τελείως ἀπὸ τὰς Ἰουδαϊκὰς ἐθνικιστικὰς ἰδέας περὶ πολιτικῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους καὶ ἐπαναφορᾶς τῆς παλαιᾶς δόξης καὶ εὐημερίας τοῦ Ἰσραήλ [2]. Ἔπρεπε λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης νὰ περιορισθῇ τὸ κήρυγμά των εἰς ἐκεῖνο τὸ πνευματικὸν στάδιον, τοῦ ὁποίου οἱ ἴδιοι εἶχον λάβει πεῖραν. Οὐδεὶς δύναται νὰ διδάξῃ τὸν ἄλλον πράγματα, τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος ἀκόμη δὲν ἐγνώρισεν ἢ δὲν ᾐσθάνθη εἰς τὴν ἀτομικήν του πνευματικὴν πεῖραν.

---

[1] Μάρκ. ς. 14: «Φανερὸν ἐγένετο (δηλ. διεφημίσθη) τὸ ὄνομα αὐτοῦ» (τοῦ Ἰησοῦ).

[2] Ἄλλως τε καὶ κατὰ τὰς τελευταίας ὥρας πρὸ τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Ἰησοῦ οἱ μαθηταὶ Τὸν ἠρώτησαν: «Κύριε, ἆρά γε ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ (δηλ. ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας) ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Ἰσραήλ;» (Πράξ. α'. 6), δεικνύοντες οὕτω πως ὅτι ἀκόμη ἔτρεφον οὐχὶ σαφῆ ἀντίληψιν περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου αὐτῶν. Καὶ μόλις μετὰ τὴν ἔκχυσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἐγνώρισαν τὴν ἀληθῆ φύσιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἣν ἔπρεπε νὰ κηρύξουν.

3. Αἱ ***ὁδηγίαι***, ἃς ἔδωκεν ὁ Κύριος ἡμῶν εἰς τοὺς Δώδεκα διὰ τὴν πρώτην των ταύτην εὐαγγελιστικὴν ἀποστολήν, διαιροῦνται εἰς δύο κεφάλαια, κατὰ τὴν διεξοδικωτέραν ἀφήγησιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου.

(α) Παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς νὰ ἐκτελέσουν τὴν ἀποστολήν των ἄνευ καμμιᾶς προμηθείας ἢ φροντίδος διὰ τὴν συντήρησίν των, ἔχοντες πεποίθησιν ὅτι ὁ Οὐράνιος Πατὴρ ἤθελε τοῖς προμηθεύσῃ πᾶν ὅ,τι ἤθελον χρειασθῇ. Τοῖς παρήγγειλε νὰ μὴ ἐφοδιασθοῦν καὶ μὲ αὐτὰ τὰ συνηθέστερα ἐφόδια μιᾶς περιοδείας: «Μὴ ἔχετε χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν· μὴ σακκίδιον διὰ τὴν ὁδὸν μηδὲ δύο χιτῶνας μηδὲ ὑποδήματα μηδὲ ῥάβδον». Μὲ τοῦτο βεβαίως δὲν ἠννόει ὁ Κύριος νὰ ἐκκινήσουν ἀνυπόδητοι ἢ ἄνευ τῶν ἀναγκαίων ἐνδυμάτων, ἀλλ' ὅπως ὁ Μάρκος διατυπόνει τὴν παραγγελίαν, «νὰ μὴ βαστάζωσι μηδὲν εἰς τὴν ὁδόν, μὴ σακκίον, μὴ χαλκὸν (δηλ. χρήματα) εἰς τὴν ζώνην ἀλλὰ νὰ ἦναι ὑποδεδεμένοι σανδάλια καὶ νὰ μὴ ἐνδύωνται δύο χιτῶνας» (Μάρκ. ς'. 8—9). Ἤτοι, νὰ ἐκκινήσουν, μὲ ὅ,τι συνήθως ἐφόρουν καὶ νὰ μὴ φέρουν μαζύ των ἀποσκευὰς καὶ ἐφόδια διὰ τὴν ὁδοιπορίαν, ἐπειδὴ ὅλα ταῦτα θὰ τοῖς ἐπρομηθεύοντο καθ' ὁδόν. Καὶ προσέθεσεν ὁ Κύριος: «διότι ὁ ἐργάτης εἶναι ἄξιος τῆς τροφῆς αὐτοῦ». Ἡ τελευταία αὕτη φράσις ἐξηγεῖ τὰς προηγηθείσας ὁδηγίας καὶ ἔχει τὴν ἔννοιαν ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει ἐξησφαλισμένην εἰς τὸν πιστὸν Αὐτοῦ ἐργάτην τὴν πλήρωσιν τῶν σωματικῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν. Διὰ τοῦτο ὁ ἐργάτης πρέπει νὰ ζῇ καὶ νὰ ἐργάζηται ἐν πλήρει πίστει καὶ πεποιθήσει εἰς τὸν Κύριον ὅτι θέλει φροντίσει διὰ τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ. Ἀκριβῶς δὲ τὴν τοιαύτην πίστιν ἤθελεν ὁ Ἰησοῦς νὰ καλλιεργήσῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ, ἵνα γίνωσιν εὔθετοι διὰ τὸ μέγα ἔργον, διὰ τὸ ὁποῖον τοὺς προώριζε. Τοῖς ὑπέδειξε δὲ πῶς καὶ πόθεν θὰ ἐλάμβανον τὴν φιλοξενίαν καὶ διατροφήν των κατὰ τὴν περιοδείαν αὐτῶν· καὶ ἐδήλωσεν ὅτι πᾶσαν προσφερομένην πρὸς αὐτοὺς περιποίησιν θὰ ἐθεώρει ὡς προσφερθεῖσαν πρὸς Αὐτὸν τὸν ἴδιον, πᾶσαν δὲ ἄρνησιν φιλοξενίας θὰ κατελόγιζεν εἰς τοὺς ἀρνουμένους ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως (¹).

(β) Ἀλλὰ ταυτοχρόνως μὲ τὰς ἐνθαρρυντικὰς ταύτας παραγγελίας ὁ Κύριος ἡμῶν σαφῶς προειδοποίησε τοὺς μαθητὰς ὅτι θὰ συνήντων καὶ δυσκολίας καὶ κινδύνους. Ἐκτὸς τῶν δυστρόπων ἀνθρώπων, οἵτινες δὲν θὰ τοὺς ἐδέχοντο εἰς τὰς οἰκίας των ἢ δὲν θὰ ἐδέχοντο τὸ κήρυγμά των, θὰ συνήντων καὶ διωγμούς. «Ἰδού, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· γίνεσθε λοιπὸν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί... Ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην... Θέλουσι σᾶς παραδώσει εἰς συνέδρια καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν θέλουσι σᾶς μαστιγώσει· καὶ ἐνώπιον ἡγεμόνων καὶ βασιλέων θέλετε φερθῇ ἕνεκεν ἐμοῦ πρὸς μαρτυρίαν εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τὰ ἔθνη... Καὶ θέλετε εἶσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων, διὰ τὸ ὄνομά μου».

Βεβαίως οἱ διωγμοὶ οὗτοι εἰς ὅλην των τὴν ἔκτασιν δὲν ἐπραγματοποιή-

---

(¹) «Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με... Καὶ ὅστις δὲν δεχθῇ ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους σας, ἐλαφροτέρα θέλει εἶσθαι ἡ τιμωρία ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως εἰς τὴν γῆν τῶν Σοδόμων καὶ Γομόρων ἢ εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην».

θησαν (οὐδὲ ἐπρόκειτο νὰ πραγματοποιηθοῦν) κατὰ τὴν πρώτην ταύτην περιωσμένην ἀποστολικὴν περιοδείαν ἐν Γαλιλαίᾳ. Ὁ Κύριος ἡμῶν προφανῶς ἐδῶ ὁμιλεῖ προφητικῶς, ἀναφερόμενος εἰς τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν εἰς τοὺς Ἀποστόλους του κατὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς παγκοσμίου αὐτῶν ἐντολῆς. Ἦσαν ὅμως οἱ λόγοι Του ἐπίκαιροι καὶ τότε εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀποστολικῆς των σταδιοδρομίας· διότι ἂς μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἡ θανάτωσις Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ πρὸ ὀλίγου μόλις καιροῦ εἶχε συντελεσθῇ καὶ οἱ Δώδεκα ἐπρόκειτο νὰ περιοδεύσουν εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ Ἡρώδου, ὅστις τὸν εἶχε θανατώσει. Ὥστε ἐθεώρησε καλὸν ὁ Ἰησοῦς νὰ τοὺς παροτρύνῃ νὰ ἦναι φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι (ἤτοι, ἁπλοῖ καὶ ἀνυπόκριτοι) ὡς αἱ περιστεραί.

Καὶ πράγματι, αὐταὶ αἱ δύο ἀρεταὶ — ἡ ***φρόνησις*** καὶ ἡ ἁπλῆ ***πιστότης*** — εἶναι εἰς πᾶσαν περιπέτειαν ἀπαραίτητοι εἰς τὸν ἐργάτην τοῦ Εὐαγγελίου. Πρέπει οὗτος ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν νὰ προσέχῃ εἰς τὴν διαγωγὴν καὶ τοὺς λόγους του, ὅπως μὴ δώσῃ δικαίαν ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ νὰ τὸν κατηγορήσουν καὶ τὸν διώξουν· ἀφ᾽ ἑτέρου ὅμως πρέπει ἐξ ἴσου νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ μὴ φοβηθῇ νὰ δώσῃ ἀσάλευτον μαρτυρίαν ὑπὲρ τοῦ Κυρίου αὐτοῦ. Καὶ προχωρῶν ὁ Κύριος λέγει πρὸς τοὺς Δώδεκα: «Ὅταν δὲ σᾶς παραδίδωσι (δηλ. σᾶς καταδιώκωσι), μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί θέλετε λαλήσει· διότι θέλει δοθῆ εἰς ὑμᾶς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί πρέπει νὰ λαλήσητε. Διότι δὲν θὰ ἦσθε σεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν, τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν». Καὶ ἐπιλέγει: «Καὶ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων νὰ ἀποκτείνωσι· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα νὰ ἀπολέσῃ ἐν τῇ γεέννῃ... Ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς εἶναι πᾶσαι ἠριθμημέναι· μὴ φοβηθῆτε λοιπόν· πολλῶν στρουθίων διαφέρετε σεῖς».

4. Περὶ τῶν ***ἀποτελεσμάτων*** τῆς πρώτης ταύτης εὐαγγελιστικῆς περιοδείας τῶν Δώδεκα δὲν μᾶς λέγουν τίποτε οἱ Εὐαγγελισταί, εἰμὴ ὅτι «ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήθησαν πρὸς Αὐτὸν ὅσα ἔπραξαν». Σχετικῶς ὅμως μὲ τὴν μεταγενεστέραν ὁμοίαν ἀποστολὴν τῶν ἑβδομήκοντα, ἀναγινώσκομεν ὅτι «ὑπέστρεψαν οἱ ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς, λέγοντες· Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσονται εἰς ἡμᾶς ἐν τῷ ὀνόματί σου». Ὁ δὲ Ἰησοῦς, ἀφοῦ ἐξέφρασε τὴν ἱκανοποίησίν Του διὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς περιοδείας των καὶ τοὺς ἐπῄνεσεν, ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ προσθέσῃ τὴν παραίνεσιν: «Εἰς τοῦτο μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑποτάσσονται εἰς ὑμᾶς· ἀλλὰ χαίρετε μᾶλλον ὅτι τὰ ὀνοματά σας ἐγράφησαν ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Λουκ. ι΄. 17—20). Δὲν εἶναι δὲ ἀπίθανον κἄτι παρόμοιον νὰ εἶπε καὶ εἰς τοὺς Δώδεκα ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ των ἐκ τῆς πρώτης ἐκείνης ἱεραποστολικῆς περιοδείας. Ἦτο παραίνεσις κατὰ τῆς ***ἐπάρσεως*** καὶ τῆς ***ματαιοφροσύνης*** ἐπὶ τῇ ἐπιτυχεῖ ἐκτελέσει τῆς ἀποστολῆς των. Καὶ ἡ παραίνεσις αὕτη εἶναι ἐπίκαιρος καὶ τὴν σήμερον διὰ πάντα ἐργάτην τοῦ Εὐαγγελίου, ἰδίως διὰ τοὺς ἀρχαρίους, οἵτινες εἶναι φυσικὸν καὶ ἀνθρώπινον νὰ φυσιῶνται, νὰ ἐπαίρωνται ἐξ ἐπιτυχιῶν τινων εἰς τὸ ἔργον των, ἴσως δὲ καὶ νὰ θεωροῦν μετά τινος περιφρονήσεως τὸ ὀλιγώτερον ἐπιτυχὲς ἔργον ἄλλων συναδέλφων ἢ συνερ-

γατῶν των. Δὲν εἶναι δὲ δύσκολον, εἰς τοιαύτας στιγμὰς ἐπάρσεως, νὰ λησμονοῦν τὰς ἰδίας ἑαυτῶν ἀδυναμίας καὶ ἐλλείψεις καὶ νὰ περιπέσουν εἰς τὴν ὕπουλον πλεκτάνην τοῦ Πονηροῦ. Μήπως μεταξὺ τῶν Δώδεκα δὲν εὑρίσκετο καὶ ὁ Ἰούδας; Καὶ δὲν ἔχομεν κανένα λόγον νὰ μὴ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ αὐτὸς κατὰ τὴν περιοδείαν ταύτην θὰ ἐνήργησε θεραπείας καὶ θὰ ἐξέβαλε δαιμόνια, ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι. Πολλάκις καὶ πονηροὶ ἄνθρωποι χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὅπως προαγάγουν τὸ ἔργον τῆς χάριτος εἰς τὰς ψυχὰς ἄλλων ἀνθρώπων. Μήπως δὲν εἶπεν ὁ Κύριος ἡμῶν: «Πολλοὶ θέλουσιν εἰπεῖ πρὸς ἐμὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, Κύριε, Κύριε, δὲν προεφητεύσαμεν ἐν τῷ ὀνόματί σου καὶ ἐξεβάλομεν δαιμόνια καὶ ἐκάμομεν θαύματα πολλά; Καὶ τότε θέλω ὁμολογήσει πρὸς αὐτοὺς ὅτι οὐδέποτε σᾶς ἐγνώρισα· φεύγετε ἀπ᾽ ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν» (Ματθ. ζ'. 22),

Ὀφείλει ὅθεν ὁ ἐργάτης τοῦ Εὐαγγελίου νὰ προσέχῃ εἰς ἑαυτὸν καὶ νὰ ἐξετάζῃ ἑαυτόν, μήποτε, ὡς λέγει ὁ Παῦλος, εἰς ἄλλους κηρύξας, αὐτὸς εὑρεθῇ ἀδόκιμος. (ἀκολουθεῖ)

ΣΧΕΣΕΙΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Ἀντιφάσκει ἡ Θρησκεία πρὸς τὴν Ἐπιστήμην;

(συνέχεια)

Δ'. *Τί εἶναι Ἐπιστήμη; Πλάναι τῆς Ἐπιστήμης.*

Σήμερον εἰς τὴν Ἐπιστήμην ἀποδίδουν σημασίαν πολὺ διάφορον ἀπὸ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἀπέδιδον ἄλλοτε εἰς αὐτήν. Ἄλλοτε ***ἡ Ἐπιστήμη ἐθεωρεῖτο κάτι τὸ ἀπόλυτον. Ἐθεωρεῖτο δηλαδὴ ὅτι ἀπετέλει τὴν ὁριστικὴν γνῶσιν τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων. Ἡ τοιαύτη δὲ γνῶσις ἀντετάσσετο πρὸς τὴν «πίστιν», ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο κάτι τὸ ὑποκειμενικὸν καὶ τὸ μεταβλητόν.***

Ἄλλοτε ἡ Ἐπιστήμη δὲν ἔβλεπε κανὲν ὅριον εἰς τὰς διεκδικήσεις καὶ τὰς κατακτήσεις της.

Ἡ ***ἀλαζονεία αὐτὴ τῆς Ἐπιστήμης*** ὠφείλετο πρὸ παντὸς εἰς τὰς ***τεραστίας προόδους*** τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ 19ου αἰῶνος. Τόση ἦτο ἡ ἐντύπωσις καὶ ἡ κατάπληξις ποῦ εἶχον καταλάβει τότε τοὺς ἐπιστήμονας, ὥστε ***ἐπίστευον ὅτι τίποτε πλέον δὲν θὰ διέφευγε τὴν Ἐπιστήμην, καὶ ὅτι ἦτο ἱκανὴ αὐτὴ τὰ πάντα νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ ἐξηγήσῃ.***

Αἱ ὑλιστικαὶ κοσμοθεωρίαι τῶν Χαῖκελ, Μπύχνερ, Χώξλεϋ, Σπένσερ κλπ. ἔφεραν μεγάλην ἀναστάτωσιν εἰς τὴν θολωμένην ἀτμόσφαιραν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ ἐνίσχυον ἀκόμη περισσότερον τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ἡ Ἐπιστήμη ἦτο ἡ μοναδικὴ κυρίαρχος τοῦ κόσμου καὶ ὅτι ἡ Θρησκεία ἦτο ἄχρηστος εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Τόσον εἶχον τυφλωθῆ ἀπὸ τὰς μεγάλας πράγματι ἀνακαλύψεις τοῦ παρελθόντος αἰῶνος οἱ λεγόμενοι «ὀρθολογισταί», ὥστε εἶχον μεταβάλει τὴν Ἐπιστήμην εἰς εἴδωλον καὶ τὴν ἐλάτρευσαν.

Θὰ κάμωμεν ἐδῶ μίαν μικρὰν παρέκβασιν διὰ νὰ ἐξετάσωμεν ἐν μεγάλῃ συντομίᾳ τὰς μεγάλας πλάνας τῶν ὑλιστῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐπιστήμην· διότι ἀπὸ τὴν ἔρευναν αὐτὴν θὰ ἐμπορέσωμεν νὰ ἐξηγήσωμεν τὰ αἴτια, εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλεται ἡ προκατάληψις, ἥτις ἐπικρατεῖ καὶ σήμερον ἀκόμη ὡς πρὸς τὰς σχέσεις μεταξὺ Ἐπιστήμης καὶ Θρησκείας.

α) Ἐν πρώτοις, μία σοβαρὰ πλάνη ὑπῆρξεν ὅτι ***ἡ ἐπιστήμη θὰ ἀντικαθίστα τὴν θρησκείαν.*** Ὁ Ρενάν, ὁ Βολταῖρος, ὁ Μπερτελώ, ὁ Ταὶν καὶ ἄλλοι διάσημοι ὀρθολογισταὶ εἶχον διακηρύξει αὐτὴν τὴν πλάνην.

Ὁ Βολταῖρος μάλιστα ἐχλεύαζε τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν καὶ ἔλεγεν ὅτι ἡ Ἁγία Γραφὴ θὰ εὑρίσκετο μετά τινα ἔτη μόνον εἰς τὰ Μουσεῖα. Πόσον ὅμως τοῦτο εἶναι ἀληθὲς ἀποδεικνύεται καὶ μόνον ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι κατ᾽ ἔτος πωλοῦνται περὶ τὰ 25 ἑκατομμύρια τεύχη τῶν Ἁγ. Γραφῶν εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον καὶ ὅτι ἔχει μεταφρασθῆ αὕτη εἰς ὑπερχιλίας διαλέκτους.

β) Ἐπίστευον εἰς τὴν ***ἠθικοποιητικὴν δύναμιν τῆς Ἐπιστήμης.*** Ἐνομίζετο δηλαδὴ ὅτι ἡ ἠθικὴ ἠμπορεῖ νὰ βασίζηται εἰς τὸ λογικὸν καὶ ὄχι εἰς τὴν θρησκείαν.

Ἂς ἀκούσωμεν ὅμως τί λέγει σχετικῶς ὁ κορυφαῖος σύγχρονος παιδαγωγὸς ***Φαῖρστερ:***

«Ἡ ἐπιστήμη οὐδέποτε θ᾽ ἀντικαταστήσῃ τὴν θρησκείαν. Ὅλαι αἱ παλαιαὶ καὶ αἱ νεώτεραι ἀπόπειραι νὰ βασισθῇ ἡ ἠθικὴ ἐπάνω εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ νὰ γίνῃ ἀνεξάρτητος ἀπέτυχον. Τοῦτο δὲ συμβαίνει διότι ***τὸ λογικὸν περιπίπτει εἰς σφάλματα καὶ ἐπηρεάζεται ἀπὸ συναισθήματα, ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας καὶ κλίσεις μας.*** Διὰ νὰ ἐμπορέσῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ σκεφθῇ ἀντικειμενικῶς, πρέπει νὰ ἀπολυτρωθῇ ἀπὸ τὸ ἐγώ του. Ἀλλὰ διὰ νὰ εὕρωμεν τὸν ἀληθινὸν ἑαυτόν μας, μόνον ἡ ἐξ Ἀποκαλύψεως θρησκεία μᾶς εἶναι ἀσφαλὴς ὁδηγός. Ἐκεῖνος, ὅστις πιστεύει εἰς τὸν ἑαυτόν του καὶ μόνον, δὲν θὰ κατορθώσῃ ποτὲ νὰ φθάσῃ εἰς ὑψηλοτέρας ἰδέας».

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ ***Βίκτωρ Οὐγκὼ*** πρὸ 50ετίας εἶχε διακηρύξει εἴς τινα λόγον του, ὅτι «κάθε σχολεῖον ποῦ ἀνοίγεται κλείει μίαν φυλακήν». Ἐν τούτοις ὅμως δυστυχῶς αἱ φυλακαὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ἦναι γεμάται ἀπὸ ἀνθρώπους οἵτινες ἔχουν ἀπολυτήρια καὶ διπλώματα Πανεπιστημίων. Ἡ μόρφωσις δὲν κατώρθωσε νὰ τοὺς κάμῃ νὰ γίνουν καλλίτεροι.

Ἂν ἐξετάσωμεν ὡς ὑποδείγματα τὴν ἠθικὴν δύο ἐκ τῶν κυριωτέρων ὀρθολογιστῶν, τοῦ Ρενὰν (1) καὶ τοῦ Βολταίρου (2), θὰ ἴδωμεν, ὅτι δὲν εἶχον οὗτοι κανένα ἠθικὸν χαλινόν.

(1) Ἰδοὺ τί ἔγραφεν ὁ Ρενὰν εἰς ἐπιστολήν του πρὸς τὸν Ἀββᾶν Κονιέ: «Κοροϊδεύω τὰ πάντα». Εἰς δὲ τὸ βιβλίον του «Τὸ μέλλον τῆς Ἐπιστήμης», σελὶς 39 γράφει: «Ὅταν μία θεωρία μοῦ ἐμποδίζει τὸν ὁρίζοντα, τὴν λέγω ὅτι εἶναι ψευδής».

(2) Ὁ δὲ μέγας δῆθεν ἀνθρωπιστὴς Βολταῖρος εἰς ἐπιστολήν του πρὸς τὸν Thiriot (21

Κατὰ πόσον δὲ πράγματι ἡ Ἐπιστήμη ἔχει ἠθικοποιήσει τὸν ἄνθρωπον, τὸ βλέπομεν καθημερινῶς ὅλοι μας καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν τρομερὰν ἀλληλοσφαγὴν ἥτις ἤρχισε καὶ ἐξακολουθεῖ μὲ τρομακτικὴν καταστροφήν.

γ) ***Ἄλλη πλάνη ἐν σχέσει μὲ τὴν Ἐπιστήμην εἶναι ἡ δῆθεν παντογνωσία τῆς Ἐπιστήμης.***

Περὶ αὐτῆς θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω ἀναλυτικώτερον.

Σήμερον ἐπικρατεῖ τελείως διάφορος ἀντίληψις περὶ τῆς Ἐπιστήμης ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ παρελθόν.

Ὅταν λέγωμεν σήμερον «Ἐπιστήμην», ἐννοοῦμεν ἕνα ὡρισμένον τρόπον, διὰ τοῦ ὁποίου γνωρίζομεν τὴν πραγματικότητα. Ἢ σαφέστερον, ἐννοοῦμεν μὲ τὸν ὅρον «Ἐπιστήμη» τὴν ἀναζήτησιν τῶν αἰτίων τῶν φαινομένων διὰ μέσου τῆς παρατηρήσεως καὶ τοῦ λογικοῦ καὶ τὴν σύνδεσιν αὐτῶν μεταξύ των δι' ἑνὸς νόμου.

Ἡ Ἐπιστήμη σήμερον δὲν ἐμπορεῖ νὰ καυχηθῇ, ὅπως ἄλλοτε, ὅτι ἀποτελεῖ τὴν «ἀντικειμενικὴν» γνῶσιν τῶν πραγμάτων, ἢ ὅτι ἀποτελεῖ τὸν «ἀποκλειστικὸν» τρόπον τῆς γνώσεως.

Κάθε σεβασμὸς ἐπιβάλλεται βεβαίως πρὸς τὴν Ἐπιστήμην, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ τὴν θεωρῶμεν καὶ νὰ τὴν λατρεύωμεν ὡς εἴδωλον.

Πολὺ ἀπέχει ἡ Ἐπιστήμη ἀπὸ τοῦ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὴν ἀληθινὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, διότι εἰς τὴν πραγματικότητα περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἀληθοῦς σχέσεως αὐτῶν.

Ἡ Ἐπιστήμη δὲν διδάσκει τὸ «διατί», ἀλλὰ τὸ «πῶς». Δὲν ἐμπορεῖ δηλαδὴ νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ διατί τὸ φυτόν, τὸ ζῷον, ὁ ἄνθρωπος αὐξάνουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ὄχι ἄλλως, ἀλλὰ πῶς γίνεται αὐτὴ ἡ αὔξησις.

Καὶ εἰς τὸν ρόλον ὅμως αὐτὸν ἡ δρᾶσις τῆς Ἐπιστήμης εἶναι περιωρισμένη. Διότι ὅπως ἐκ τῶν πραγμάτων ἀποδεικνύεται, ἡ ***Ἐπιστήμη δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ καθορίσῃ τὰς σχέσεις τῶν πραγμάτων ἅπαξ διὰ παντός.*** Ἀπόδειξις δὲ αὐτῆς τῆς ἀληθείας εἶναι ἡ ***διαρκὴς τροποποίησις τῶν ἐπιστημονικῶν θεωριῶν καὶ ἡ ἀδιάκοπος μεταβολὴ τῶν ἐπιστημονικῶν νόμων*** (1).

Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω ἀναλυτικώτερον.

Ε'. ***Ποίαν μέθοδον ἀκολουθεῖ ἡ Ἐπιστήμη καὶ ποῖαι αἱ συνέπειαι αὐτῆς;***

Ἀλλὰ πῶς κατέληξεν ἡ Ἐπιστήμη εἰς τὰ μετριοπαθῆ αὐτὰ πορίσματα;

—10—1736) ἔγραφεν: ***«Τὸ ψεῦμα εἶναι ἐλάττωμα μόνον ὅταν κάμνῃ κακόν. Εἶναι ὅμως μεγάλη ἀρετὴ ὅταν κάμνῃ καλόν. Νὰ ψεύδεσθε, φίλοι μου, νὰ ψεύδεσθε».***

Ὁ Γάλλος Ἀκαδημαϊκὸς Ἐμὶλ Φαγκὲ ἔλεγε τὰ ἑξῆς διὰ τὸν Βολταῖρον: «Ὁ Βολταῖρος ψεύδεται σὰν τὸ νερὸ ποῦ τρέχει. Εἶναι ψεύστης σὲ τέτοιο σημεῖο, ὥστε ἡ ἔννοια τοῦ ψεύδους τοῦ διαφεύγει. Ἔχαιρεν ὁ Βολταῖρος φήμην μεγάλου ἀνθρωπιστοῦ. Διεκδικοῦσε τὸν τίτλον τοῦ εὐεργέτου τῆς ἀνθρωπότητος. Αὐτὸ ὅμως δὲν τὸν ἠμπόδιζε ν' ἀσχολῆται μὲ διαφόρους κερδοσκοπικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ μάλιστα μὲ τὸ δουλεμπόριον. Ἀπὸ μίαν τοιαύτην ἐπιχείρησιν ἔλαβε τὸ σεβαστὸν ποσὸν τῶν 5,000 λιρῶν δι' ἀνθρώπινον φορτίον νέγρων (ὅρα Histoire Universelle T. 13ος σ. 155 Cesar Cantu).

(1) Γνώμη Ricard. Ὅρα Κ Μεταλληνοῦ« Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν. Σχέσεις Ἐπιστήμης καὶ Θρησκείας».

Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ***μέθοδον,*** ἣν χρησιμοποιεῖ ἡ Ἐπιστήμη διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς σκοπούς της.

Ἡ μέθοδος δὲ αὐτὴ βασίζεται εἰς τὴν ***παρατήρησιν*** καὶ εἰς τὸ ***πείραμα.***

Μὲ τὸ νὰ θέλῃ ὅμως ***ἡ Ἐπιστήμη νὰ βασίζεται μόνον εἰς τὴν πειραματικὴν μέθοδον, αὐτοπεριορίζεται*** τόσον ὡς πρὸς τὴν ***ἔκτασιν*** τῶν φαινομένων ἅτινα ἐξετάζει, ὅσον καὶ ὡς ***πρὸς τὸ βάθος αὐτῶν.***

Συνεπῶς ἐνῷ ἡ Ἐπιστήμη προσπαθεῖ καὶ θέλει νὰ εὕρῃ τὸ «πραγματικόν», καταντᾷ εἰς τὸ τέλος νὰ μὴ γνωρίζῃ τὴν πραγματικότητα παρὰ μόνον ἀπὸ τὴν μίαν της ὄψιν, δηλαδὴ ἐκείνην ποὺ ἀποτελεῖ τὴν σχέσιν τῶν φαινομένων μεταξύ των.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν γνῶσιν τὴν ***«μερικήν»***, δὲν τὴν κατέχει ἡ Ἐπιστήμη εἰς ὅλον της τὸ βάθος, διότι παρεμβαίνουν ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ἀνθρώπιναι αἰσθήσεις, μέσῳ τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος ἀντιλαμβάνεται τὸν κόσμον. Ἑπομένως ἡ γνῶσις μας περὶ τῆς πραγματικότητος εἶναι ***«σχετική»*** καὶ εἶναι τοιαύτης φύσεως, ὅπως μᾶς τὴν παρουσιάζουν αἱ αἰσθήσεις μας, ὄχι δηλαδὴ ὅπως ὑπάρχει αὕτη ἀντικειμενικῶς.

Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι ***ἡ Ἐπιστήμη δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ μᾶς δώσῃ μίαν πλήρη καὶ βεβαίαν ἀλήθειαν, κἄτι τὸ ἀπολύτως θετικόν.***

Ἄλλοτε οἱ ἐπιστήμονες οὔτε ν᾿ ἀκούσουν ἤθελαν διὰ ζητήματα ἅτινα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τὰ ἀντιληφθοῦν μὲ τὰ αἰσθητήριά των, διότι ἐνόμιζον ὅτι ἡ μόνη πραγματικότης εἶναι ἡ ὁρατὴ καὶ ἡ αἰσθητή.

Σήμερον ὅμως μετὰ τὰς σπουδαίας ἀνακαλύψεις τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν, ἔγινε πλέον ἐπιστημονικῶς δεκτόν, ὅτι ὑπάρχουν καὶ πραγματικότητες ἀόρατοι.

Ἐπάνω δὲ εἰς αὐτὰς ἐβασίσθησαν ***πρακτικαὶ ἐφαρμογαὶ*** μεγίστης σημασίας, ὅπως εἶναι ἡ ραδιοφωνία, ἡ τηλεόρασις κλπ.

Σήμερον οἱ ἐπιστήμονες τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν παραδέχονται ὅτι αὐτὸς ὁ κόσμος, τὸν ὁποῖον βλέπομεν καὶ ἀκούομεν, ἀποτελεῖ ἁπλῆν μόνον σκιαγραφίαν, ἓν μικρὸν μόνον τμῆμα τοῦ ἀληθινοῦ κόσμου.

Κατὰ τὸν Καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἰένας Πάσκουαλ Ζορντάν, ***«ὀπίσω ἀπὸ τὰ φαινόμενα κρύπτεται ἡ κυρία πραγματικότης»*** (1) ἢ ὅπως λέγει ὁ Γάλλος ἀκαδημαϊκὸς καὶ ἀστρονόμος τοῦ Ἀστεροσκοπείου τῶν Παρισίων Μπιγκουρντάν, ***ἡ Ἐπιστήμη σταματᾷ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν, εἰς τὸ ἐξωτερικὸν φλοῦδι τῶν πραγμάτων. Δὲν γνωρίζει ἂν ὄπισθεν τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς ὑπάρχῃ ἀντικειμενικὴ πραγματικότης, ἐὰν δὲ τυχὸν ὑπάρχῃ τοιαύτη, δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὴν συλλάβῃ.***

Ε΄. Ἐξ ὅσων λοιπὸν μὲ συντομίαν ἐλέχθησαν γίνεται φανερὸν ὅτι ἡ Ἐπιστήμη μὲ τὴν πειραματικὴν μέθοδον ἣν ἀκολουθεῖ, «αὐτοπεριορίζεται». Ὡς ἐκ τούτου δὲν εἶναι ***εἰς θέσιν οὔτε τὰς πρώτας αἰτίας τῶν ὄντων ν᾿ ἀνεύρῃ, ἀλλ᾿ οὔτε καὶ τὸν τελικὸν σκοπόν των.***

---

(1) Ὅρα Κ. Μεταλληνοῦ «Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία Ἐπιστημῶν κλπ».

Ὅπως μᾶς λέγουν διάσημοι ἐπιστήμονες, ἡ Ἐπιστήμη ἐνδιαφέρεται καὶ ἐμπορεῖ νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ μόνον τὸ «πῶς», ὄχι ὅμως καὶ τὸ «διατί». (2)

Ὅπως λέγει καὶ ὁ Γάλλος ἀκαδημαϊκὸς καὶ χημικὸς κ. Γ. Ἀνδρέ, «***αἰσθανόμεθα ὅτι μία ἀνωτέρα θέλησις δεσπόζει ἐπὶ τῆς θελήσεώς μας***. Τὸ αἰώνιον πρόβλημα τοῦ «***διατὶ***» μᾶς πολιορκεῖ καὶ μᾶς καταδιώκει, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ λογικόν μας δὲν δύναται νὰ μᾶς δώσῃ ἀπάντησιν. Ἂς ὁμολογῶμεν τὴν ἀδυναμίαν μας». (3)

(ἀκολουθεῖ) ***Δημ. Ι. Μαγκριώτης***, Δρ. Ν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

(συνέχεια)

Οἱ καρποὶ τῆς διὰ πίστεως δικαιώσεως.

Κεφ. ε'. 1—11

Ἐδ. 11. ***Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι εἰς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰ. Χριστοῦ, δι' οὗ ἐλάβομεν τὴν καταλλαγήν.*** Οἱ καρποὶ τῆς δικαιώσεως διὰ πίστεως εἶναι ἀκόμη πλουσιώτεροι. Εἰς τὸ ἐδ. 2 λέγει ὅτι «καυχώμεθα εἰς τὴν ἐλπίδα τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ». Εἰς τὸ ἐδ. 3 ὅτι «καυχώμεθα εἰς τὰς θλίψεις» καὶ ἐδῶ εἰς τὸ τέλος τῆς παραγράφου περὶ τῶν καρπῶν τῆς δικαιώσεώς μας, μᾶς ὁδηγεῖ ἀκόμη βαθύτερον καὶ λέγει ὅτι «καυχώμεθα ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ». Χαίρομεν καὶ καυχώμεθα, διότι εὑρήκαμεν ὅτι τοιοῦτος εἶναι ὁ Θεός, δίκαιος, ἅγιος, εὔσπλαγχνος. Ὄχι μόνον μὲ ἐσωτερικὴν ἱκανοποίησιν ἀλλὰ καὶ μὲ καύχησιν, μὲ ἀναγνώρισιν τῆς προνομιούχου θέσεώς μας, μὲ ἐκδήλωσιν χαρᾶς, δκνάμεθα νὰ διακηρύξωμεν τὴν πίστιν μας εἰς τὸν Θεόν, τὸν ὁποῖον ἐγνωρίσαμεν διὰ τοῦ Ἰ. Χριστοῦ. Ὁ Χριστὸς μᾶς ἐφανέρωσε τὸν ἀληθῆ χαρακτῆρα τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπολαμβάνομεν οὕτω τὸν Θεὸν μόνον διὰ τοῦ Ἰ. Χριστοῦ, ἐφ' ὅσον ἀκολουθοῦμεν καὶ μένομεν ἐν τῷ Χριστῷ. «Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰμὴ δι' ἐμοῦ» (Ἰωάν. ιδ'. 6). ***Διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐλάβομεν τὴν καταλλαγήν,*** τὴν συμφιλίωσίν μας μετὰ τοῦ Θεοῦ. Τὴν ἐλάβομεν ὡς δῶρον, ἀφοῦ Ἐκεῖνος τὴν ἀπειργάσθη καὶ τὴν ἔφερεν εἰς πέρας δὲν τὴν ἐξηγοράσαμεν. Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ ἔγεινε πλήρης διακανονισμὸς τοῦ χρέους μας καὶ μᾶς προσφέρεται ἑτοίμη ἡ συνδιαλλαγή. Δὲν ἔχομεν παρὰ νὰ στρέψωμεν τὰ βλέμματά μας πρὸς Ἐκεῖνον διὰ τῆς πίστεως καὶ νὰ ἁπλώσωμεν τὴν χεῖρά μας διὰ νὰ λάβωμεν τὴν δωρεάν.

Πόσης χαρᾶς πληροῦται ἡ καρδία μας ὅταν συναισθανθῶμεν ὅλην τὴν ἀξίαν τῶν προνομίων μας ὡς Χριστιανῶν! Οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου δύνανται νὰ καυχῶνται εἰς τὰ ὑλικὰ πράγματα τοῦ κόσμου, εἰς τὰ πλούτη ἢ εἰς τὴν κοσμικὴν

(2) Ὅρα Svyetlof «Ἐπιστήμονες καὶ Θρησκεία».

(3) Κ. Μεταλληνοῦ «Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν περὶ τῶν σχέσεων Θρησκείας καὶ Ἐπιστήμης», σ. 21.

δόξαν καὶ σοφίαν. Ἡ Γραφὴ μᾶς λέγει: «Ὅστις καυχᾶται, ἐν Κυρίῳ ἂς καυχᾶται» (Α΄. Κορ. α΄. 31). Δυνάμεθα νὰ καυχώμεθα εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰ ἔργον τῆς ἀπολυτρώσεως, ὅπερ ἔφερεν εἰς πέρας ἡ αἰωνία ἀγάπη Του. Ἡ ψυχή μας, ἀπολαμβάνουσα τῶν καρπῶν τῆς δωρεὰν δικαιώσεως διὰ τῆς πίστεως, ἀναπαύεται μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι πᾶσα ἀπαραίτητος χάρις θὰ χορηγηθῇ ἕως οὗ ἡ σωτηρία μας ὁλοκληρωθῇ.

Ποῦ ἔχεις τοποθετήσει τὸ κέντρον τῆς χαρᾶς καὶ τῆς καυχήσεώς σου; Εἰς τὸ «ἐγώ», εἰς τὸν κόσμον, ἢ εἰς τὸν Θεόν;

Ἀδὰμ—Χριστός.

(Κεφ. ε΄ 12 - 21)

Ἐδ. 12. ***Διὰ τοῦτο ὥσπερ δἰ ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν, ἐφ᾽ ᾧ πάντες ἥμαρτον.***

Τὰ πλεονεκτήματα τοῦ σχεδίου τῆς δικαιώσεως διὰ τῆς πίστεως γίνονται φανερά, ἐὰν σκεφθῶμεν εἰς ποίαν κατάσταοιν εὑρίσκεται τὸ ἀνθρώπινον γένος: ἡ ἁμαρτία τοῦ ἑνὸς ἔφερεν εἰς τὸν κόσμον ὀργὴν καὶ θάνατον. Ἡ δικαίωσις λοιπὸν διὰ τῆς πίστεως ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς πεσούσης ἀνθρωπίνης φύσεως. Εἶναι ἓν σχέδιον κατάλληλον διὰ τὸν ἄνθρωρον.

Ὥσπερ = καθώς. συγκριτικόν· ἀλλὰ τὸ δεύτερον μέρος τῆς συγκρίσεως τὸ εὑρίσκομεν εἰς τὸ ἐδ. 18. Εἶναι παραλληλισμὸς καὶ σύγκρισις μεταξὺ τῆς πτώσεως τοῦ πρώτου ἀνθρώπου—τοῦ Ἀδὰμ – καὶ τῆς ἀνορθώσεως, τὴν ὁποίαν εἰργάσθη ὁ Χριστός. Διὰ τῆς πτώσεως ἑνὸς ἀνθρώπου ἠνοίγη εὐκαιρία εἰς τὴν ἁμαρτίαν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν κόσμον. Ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρεται εἰς τὸ ἱστορικὸν τῆς πτώσεως (Γεν. γ΄. 6, 7) χωρὶς νὰ εἰσέρχεται εἰς ἐξήγησιν τοῦ τρόπου ἢ τῆς αἰτίας τῆς πτώσεως. Τὸ ἱστορικὸν γεγονὸς τῆς πτώσεως τὸ λαμβάνει ὡς δεδομένον καὶ ὁ σκοπός του δὲν εἶναι νὰ τὸ ἐξηγήσῃ, ἀλλὰ νὰ δείξῃ πῶς διὰ τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ ἐξουδετεροῦνται αἱ συνέπειαι τῆς πτώσεως ἐκείνης. Ὁμιλεῖ περὶ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἁμαρτίας, τῆς ἐξαπλώσεώς της, ὡς καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων της (θάνατος) ἀλλὰ δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὴν θεωρητικὴν ἐξέτασιν τοῦ πράγματος. ***Δι᾽ ἑνὸς ἀνθρώπου*** — τοῦ Ἀδάμ, τοῦ ζεύγους τῶν προπατόρων. Τὸ ὄνομα Ἀδὰμ ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς ἀμφοτέρους τοὺς προπάτορας; «Καθ᾽ ἣν ἡμέραν ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀδάμ, κατ᾽ εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. Ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς· καὶ εὐλόγησεν αὐτούς, καὶ ἐκάλεσε ***τὸ ὄνομα αὐτῶν*** Ἀδὰμ» (Γενέσ. ε΄. 1, 2). ***Ἡ ἁμαρτία εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον***· ἁμαρτία λοιπὸν χαρακτηρίζεται ἡ παράβασις τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἀδὰμ ἦτο ὁ πρῶτος ἁμαρτωλὸς καὶ συνεπείᾳ τῆς ἰδικῆς του παραβάσεως πάντες παρεσύρθησαν. ***Διὰ τῆς ἁμαρτίας*** (εἰσῆλθεν) ***ὁ θάνατος***. Ποῖος θάνατος; ὄχι μόνον ὁ φυσικὸς θάνατος, ὁ θάνατος τοῦ σώματος, ἂν καὶ αὐτὸς περιλαμβάνεται εἰς τὰς συνεπείας τῆς ἁμαρτίας, ἀλλ᾽ ὁ αἰώνιος θάνατος, ἡ ἀποκοπὴ ἀπὸ τῆς πηγῆς τῆς ζωῆς, τὸν Θεόν, Καὶ ὁ θάνατος αὐτὸς τὸν ὁποῖον παρήγαγεν ἡ παράβασις διῆλθεν, ἐξηπλώθη, προσέβαλεν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὅλην

τὴν ἀνθρωπίνην φυλήν, διότι πάντες ἀνεξαιρέτως παρεσύρθησαν εἰς τὴν παράβασιν, εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

Ἐδ. 13. ***Ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν κόσμῳ, ἁμαρτία δὲ οὐκ ἐλλογεῖται μὴ ὄντος νόμου.*** Μέχρι τῆς ἐποχῆς ὅτε ἐδόθη ὁ νόμος, τοῦ Μωϋσέως βεβαίως, ἡ ἁμαρτία ὑπῆρχεν εἰς τὸν κόσμον. Τὴν ἁμαρτίαν δὲν τὴν ἐδημιούργησεν ὁ νόμος, τὴν ἔδειξεν. Ἀλλ' ἁμαρτία δὲν λογαριάζεται ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει νόμος. Τί πρέπει λοιπὸν νὰ συμπεράνωμεν διὰ τὴν περίοδον ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι τοῦ νόμου τοῦ Μωϋσέως; Δὲν λογαριάζεται ἐνοχή: Ἀσφαλῶς ναί, διότι πρὶν δοθῇ ὁ νόμος ὁ γεγραμμένος εἰς τὰς πλάκας, ὑπῆρχεν ὁ νόμος ὁ χαραγμένος ἐν τῇ καρδίᾳ. Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ ἀποστόλου ἔρχονται ὡς ἀπάντησις εἰς ἐνδεχομένην ἀντίρρησιν ἐπὶ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀνέπτυξε προγενεστέρως. Εἰς τὸ κεφ. δ'. ἐδ, 15 ἐβεβαίωσεν ὅτι «ὅπου δὲν ὑπάρχει νόμος, δὲν ὑπάρχει οὐδὲ παράβασις». Τώρα λέγει ὅτι πάντες εἶναι ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν—ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ—καὶ ἐπομένως παραβάται, ὄχι τοῦ νόμου τοῦ Μωϋσέως ἀλλὰ πάντως κάποιου νόμου τοῦ Θεοῦ.

Ἐδ. 14. ***Ἀλλὰ ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωϋσέως καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδάμ, ὅστις ἐστὶ τύπος τοῦ μέλλοντος.*** Παρ' ὅλον λοιπὸν ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ὁ νόμος, ὁ θάνατος ἐβασίλευσαν· οἱ ἄνθρωποι εὑρέθησαν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ θανάτου μὲ ὅλας τὰς μελαγχολικὰς συνεπείας του.

Ἐβασίλευσεν. Πόσον ἐκφραστικὴ λέξις διὰ τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔφερε τὸν ἄνθρωπον ἡ ἁμαρτία. Ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος διότι ἡ κυριαρχία του εἶναι ἀπόλυτος, διότι οὐδεὶς δύναται νὰ τοῦ διαφύγῃ· πάντες κύπτουν πρὸ τοῦ σκήπτρου τοῦ θανάτου, γέροντες καὶ νέοι εἶναι ὑποκείμενοι εἰς αὐτόν. Καὶ ἐὰν δὲν ἤρχετο ὁ Κύριος τῆς ζωῆς διὰ νὰ καταργήσῃ τὸν θάνατον, ἡ βασιλεία του θὰ ἦτο μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων αἰώνιος.

Ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωϋσέως.—Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ Θεὸς ἔδωκε δι' ἀποκαλύψεως ἕνα νόμον εἰς τὸν Ἀδάμ, μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ὁ ἴδιος Θεὸς ἔδωκε, πάλιν δι' ἀποκαλύψεως, ἄλλον νόμον εἰς τὸν Μωϋσῆν. Καὶ κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν οἱ ἄνθρωποι ἦσαν ἔνοχοι παραβάσεως καὶ ἀπόδειξις τούτου εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ἦσαν αἰχμάλωτοι τοῦ θανάτου. Δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ἡμάρτησαν καθ' ὃν τρόπον καὶ ὁ Ἀδάμ, ὅστις εἶχε λάβει ρητὴν ἐντολήν· τὸ γεγονὸς παραμένει ὅτι ἡμάρτησαν.

Ὅστις (Ἀδὰμ) εἶναι τύπος τοῦ μέλλοντος. Εἶναι τύπος ἐκείνου ποὺ ἔμελλε νὰ φανερωθῇ εἰς τὸ μέλλον. Βεβαίως ὁ Ἀδὰμ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ὑπῆρξε τύπος νοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ ὑπάρχει ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ὁμοιότης μεταξὺ τῶν συνεπειῶν ἐκ τῆς στάσεως τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ. Κατὰ τοῦτο λοιπὸν ἦτο τύπος, ὑπετύπωσε τὸν Χριστόν. Τὴν ὁμοιότητα ταύτην ἐξετάζει εἰς τὰ ἑπόμενα ἐδάφια.

Ἐδ. 15. ***Ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτω καὶ τὸ χάρισμα· εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῷ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι τῇ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ***

εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσεν. Πολὺ μεγαλειτέρα ὑπῆρξεν ἡ χάρις ἀπὸ τὴν παράβασιν. Ὑπάρχουν μὲν ὁμοιότητες (περὶ τῶν ὁποίων θὰ ὁμιλήση κατωτέρω) ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ ἀντιθέσεις μεταξὺ τῆς πτώσεως τοῦ Ἀδὰμ καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἡ πρώτη εἶναι αὐτή: ὅτι τὸ χάρισμα τὸ διὰ τοῦ Χριστοῦ δὲν ἦλθεν ἁπλῶς νὰ ἀντισταθμήσῃ τὴν παράβασιν τοῦ Ἀδάμ, ἀλλὰ πολὺ πέραν τούτου. Διότι ἐὰν ἡ πτῶσις τοῦ ἑνὸς ἔφερε θάνατον εἰς τοὺς πολλούς, πολὺ περισσότερον ***ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ*** καὶ ***ἡ δωρεὰ διὰ τῆς χάριτος*** θὰ ἔχῃ μεγαλειτέρας συνεπείας. ***Πολλῷ μᾶλλον***· διότι τώρα δὲν ἐνεργεῖ ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ Θεός, τοῦ ὁποίου ἡ ἀγάπη καὶ ἡ δύναμις εἶναι ἄπειρος. Ἐὰν ἡ πτῶσις ἦτο ἔργον ἑνὸς ἀνθρώπου, ἡ χάρις εἶναι ἔργον ἑνὸς Θεοῦ. Καὶ ἡ διαφορὰ εἶναι ἐκ τούτου φανερά. ***Ἡ δωρεὰ τῆς χάριτος***, αὕτη περιλαμβάνει ὅλας τὰς εὐλογίας τῆς σωτηρίας. Ἡ δωρεὰ αὕτη μετεδόθη ***δι' ἑνὸς ἀνθρώπου***, τοῦ Ι. Χριστοῦ, ὅστις ἐν τῇ ἀνθρωπότητί του ἵσταται ὡς ἐκπρόσωπος ὁλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀπολυτρώσεως, ὅπως ὁ Ἀδὰμ ἵσταται ὡς ἐκπρόσωπος εἰς τὴν πτῶσιν. Ὁ ἐνανθρωπήσας Κύριος ἦτο τὸ ὄργανον, τὸ μέσον, δι' οὗ μᾶς ἐδόθη ἡ δωρεὰ τῆς χάριτος.

Δὲν πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἀποστόλου ὅτι ὅπως πάντες παρεσύρθημεν εἰς τὴν πτῶσιν καὶ τὸν θάνατον, οὕτω μοιραίως θὰ ἀνορθωθῶμεν διὰ τῆς ἐν Χριστῷ δωρεᾶς. Ἡ δωρεὰ ἰσχύει διὰ πάντας, εἶναι ἀληθές, προσφέρεται εἰς πάντας, ἀλλὰ δὲν ἐφαρμόζεται ἀναγκαίως. Τὸ πραγματικὸν συμπέρασμα τῶν λόγων τοῦ ἀπ. Παύλου εἶναι ὅτι ἡ δωρεὰ αὐτὴ ὑπερπερισσεύει νὰ καλύψῃ τοὺς πάντας. Εὑρέθη φάρμακον διορθώσεως τῆς πτώσεως καὶ εἶναι διαθέσιμον τώρα διὰ πάντας.

(ἀκολουθεῖ) ***Μιχ. Β. Κυριακάκης***

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ

ΜΙΑ ΣΗΜΑΙΑ

Θὰ ἐδιαβάσατε διὰ τοὺς πειρατάς, οἱ ὁποῖοι πρὸ 150—200 ἐτῶν ἦσαν τὸ φόβητρον ὅλων τῶν θαλασσῶν τοῦ κόσμου. Κάθε πειρατικὸν πλοῖον ἔφερε μαζύ του τὰς σημαίας ὅλων τῶν κρατῶν καὶ τὰς μετεχειρίζετο ἀναλόγως τῶν περιστάσεων. Ὅταν λ. χ. συνήντα ἓν ἐμπορικὸν πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἔφερεν Ἀγγλικὴν σημαίαν, ἐσήκωνε καὶ αὐτὸ Ἀγγλικὴν καὶ ἔτσι κατώρθωνε νὰ τὸ πλησιάσῃ ἀνύποπτον, νὰ τὸ ἐμπλέξῃ καὶ νὰ τὸ κυριεύσῃ. Τοιουτοτρόπως ἀναλόγως τῆς ἐθνικότητος ἑκάστου πλοίου, ὁ πειρατὴς ὕψωνε καὶ μίαν σημαίαν, ἀλλὰ ποτὲ τὴν ἰδικήν του σημαίαν (τὴν μαύρην) εἰμὴ ἀφοῦ εἶχε κατορθώσει νὰ ἐξαπατήσῃ καὶ κυριεύσῃ τὸ θῦμα του.

Ἔτσι εἶναι πολλοὶ ἄνθρωποι εἰς τὸν κόσμον. Ἔχουν πολλὰς σημαίας καὶ ὑψώνουν πάντοτε ἐκείνην, ἡ ὁποία τοὺς συμφέρει τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Ἂν σᾶς καταλάβουν ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν τιμιότητα καὶ τὴν εὐσέβειαν, σᾶς κάμνουν τὸν ἅγιον, ἕως οὗ κερδήσουν τὴν ἐμπιστοσύνην σας· ἂν σᾶς ἐννοήσουν ὅτι εἶσθε ἄνθρω-

ποι τοῦ κόσμου, σᾶς ὁμιλοῦν περὶ διασκεδάσεων καὶ ἡδονῶν ἢ περὶ πλούτου ἢ δόξης καὶ φήμης. Πολλοὶ τοιοῦτοι τὸ κάμνουν ἀπὸ συμφέρον καὶ διὰ νὰ ἐξαπατήσουν τοὺς ἄλλους, ὅπως οἱ πειραταί.

Ἄλλοι πάλιν δὲν τὸ κάμνουν μὲ κακὸν σκοπόν, ἀλλ' ἐξ ἀδυναμίας χαρακτῆρος· ἐπειδὴ δὲν ἔχουν οἱ ἴδιοι ἀτομικὰς ἀρχὰς καὶ πεποιθήσεις, συμμερίζονται τὰς ἰδέας οἱουδήποτε, μὲ τὸν ὁποῖον θὰ συναντηθοῦν. Εἶσαι θρῆσκος; γίνονται καὶ ἐκεῖνοι διὰ τὴν ὥραν θρῆσκοι. Εἶσαι χλευαστὴς τῆς θρησκείας; χλευάζουν καὶ αὐτοὶ τὰ θεῖα. Ἔχεις ταῦτα ἢ ἐκεῖνα τὰ πολιτικὰ φρονήματα; συμφωνοῦν πληρέστατα μαζύ σου. Τοὺς τοιούτους βεβαίως περιφρονοῦμεν, διότι εἶναι ἀνάξιοι ὑπολήψεως ἢ ἐμπιστοσύνης ὡς φίλοι ἢ σύντροφοι ἢ συνεργάται ἢ συμπολῖται. Ὁ ἄνθρωπος, ὅστις δὲν ἔχει σταθερὰς ἀτομικὰς πεποιθήσεις, στερεῖται χαρακτῆρος· καὶ ὅστις ἔχει μὲν πεποιθήσεις ἀλλὰ δὲν ἔχει τὸ θάρρος νὰ τὰς ἐκφράζῃ καὶ νὰ τὰς ὑποστηρίζῃ, εἶναι ἐπίσης ἀνάξιος ὑπολήψεως.

Εἰς τὸ Ἀγγλικὸν πολεμικὸν ναυτικόν, ἄλλοτε ὅταν τὰ πλοῖα ἦσαν ξύλινα, ὑπῆρχε μία ὡραία πατροπαράδοτος συνήθεια, εἰς τὰς ναυμαχίας νὰ καρφόνουν τὴν σημαίαν των εἰς τὸ κατάρτιον, διὰ νὰ δείξουν ὅτι ἀξιωματικοὶ καὶ ναῦται δὲν θὰ καταιβάσουν τὴν σημαίαν (δηλ. δὲν θὰ παραδοθοῦν εἰς τὸν ἐχθρὸν) καὶ ἂν ἀκόμη νικηθοῦν, ἀλλὰ θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ μάχωνται ἕως οὗ βυθισθῇ τὸ πλοῖόν των! Δι' αὐτὸ καὶ ἡ Ἀγγλία ἔγεινε θαλασσοκράτειρα ὅλων τῶν θαλασσῶν, ἀφοῦ ἔτσι πολεμοῦν οἱ ναυτικοί της.

Ἔτσι πρέπει νὰ ἦναι καὶ ὁ ἀληθὴς Χριστιανὸς—σταθερός, ἀκλόνητος καὶ ἄφοβος εἰς τὰς πεποιθήσεις του, ὑπὲρ τοῦ ὀρθοῦ καὶ τοῦ δικαίου. Ἔτσι πρέπει νὰ ἀκολουθῇ τὸν Χριστόν, νὰ ὑπερασπίζῃ τὴν θρησκείαν Αὐτοῦ καὶ νὰ τὴν συνιστᾷ διὰ τῆς ἀμέμπτου καθημερινῆς διαγωγῆς του. Ἔτσι πρέπει νὰ ἀνθίσταται εἰς τοὺς πειρασμοὺς καὶ εἰς τὴν ἁμαρτίαν πάσης μορφῆς, χωρὶς ποτὲ νὰ συνθηκολογῇ καὶ νὰ συμβιβάζηται μὲ τὸν κόσμον καὶ τὸν Σατανᾶν.

Ἰδίως σεῖς οἱ νέοι, οἱ ὁποῖοι τώρα μόλις ἐβγήκατε εἰς τὸ πέλαγος τῆς ζωῆς καὶ δὲν ἀπεκτήσατε ἀκόμη πολλὴν πεῖραν τοῦ κόσμου, προσέχετε τὴν σημαίαν σας καὶ τὰς σημαίας τῶν ἄλλων, οἵτινες σᾶς πλησιάζουν. Ἔχετε μίαν καὶ μόνην σημαίαν—τὴν σημαίαν τοῦ Χριστοῦ—καὶ μὴ τὴν καταιβάσετε ποτέ, ὁσονδήποτε σκληρὰ καὶ ἂν σᾶς πιέζῃ ὁ ἐχθρὸς—ὁ κόσμος καὶ ὁ Σατανᾶς. Προσέχετε δὲ τὰς σημαίας ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι σᾶς πλησιάζουν, μήπως ἦναι ἀπατηλαί, διὰ νὰ σᾶς παρασύρουν εἰς τὴν καταστροφήν. Μείνατε σταθεροὶ καὶ ἀκλόνητοι εἰς τὸ καλόν, εἰς τὸ καθῆκον, εἰς τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς σας, εἰς τὰ παραγγέλματα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ Ἐκεῖνος θὰ σᾶς εὐλογήσῃ καὶ θὰ σᾶς ἐνισχύσῃ, ὥστε νὰ νικήσητε κάθε πειρασμὸν καὶ νὰ ἔχετε εἰρήνην καὶ χαρὰν εἰς τὰς ψυχάς σας!